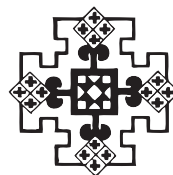


TEOLOGIE PRACTICĂ



RAZIILE FORTELOR DE ORDINE ÎN BISERICILE SUCEVENE ȘI ÎN BISERICA SFÂNTA ECATERINA DIN CONSTANȚA – EXEMPLE CĂ LIBERTATEA RELIGIOASĂ POATE FI PUSĂ ÎNTRE PARANTEZE...

AVOCAT RADU ZIDARU

Membru al Centrului de Studii Misionare și Nomocanonice
din cadrul Universității Babeș Bolyai – Cluj-Napoca

ABSTRACT: Recently, the Romanian mainstream press reported that crews made up of police, Romanian Jandarmerie and inspectors of the Public Health Department carried out raids in several churches in Suceava County, fining some believers and clerics for non-compliance with health protection measures. The event is not a singular one, because at the church of Saint Catherine of Constanța, during the Holy Liturgy, the parishioners were taken out by the police, legitimized and some of them even fined, under the pretext that during the quarantine, the services are organized only outside the places of worship. In this paper the author attempts to analyze these events from a legal point of view, presenting, at the same time, the natural consequences that derive from committing them.

KEYWORDS: freedom of religion, pandemic, Covid-19, State authority, public health

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI COMPONENTELE SALE – PERSOANE JURIDICE DE DREPT PRIVAT

Potriviart. 8 alin. (1) din Legea nr. 489/2006¹ cultele recunoscute sunt *persoane juridice, același statut avându-l și părțile componente ale acestora* [art. 8 alin. (2)]. Cu toate că legiuitorul român nu a alăturat la sintagma folosită și expresia *de drept privat*, este exclus ca pentru cultele religioase să se rețină aplicabilitatea regimului de drept

¹ Legea nr. 489 din 28 decembrie 2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 201 din 21 martie 2014 și republicată în temeiul art. 248 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 757 din 12 noiembrie 2012, cu modificările ulterioare, dându-se textelor o nouă numerotare.

public², deoarece *ele nu iau parte la organizarea Statului și nu sunt instituții publice*. Prin urmare, ele sunt *persoane juridice de drept privat și de utilitate publică*³. Biserica Ortodoxă Română⁴, neparticipând la organizarea Statului în sensul exercitării vreuneia din prerogativele celor cele trei puteri⁵, are statutul de *persoană juridică de drept privat și de utilitate publică*⁶. Această personalitate este afirmată *expressis verbis* în art.

² „Dreptul public reglementează relațiile sociale de putere privitoare la funcțiile esențiale ale statului, la autoritățile care le exercită. Aparțin ramurii dreptului public: dreptul constituțional [reglementează relațiile sociale legate de instaurarea, menținerea și exercitarea statală a puterii]; dreptul administrative [reglementează relațiile de executare a legii, din sfera administrației centrale și locale]; dreptul financiar [cuprinde relațiile privitoare la finanțele publice], fiscal [cuprinde relațiile privitoare la impozite, taxe etc.]; dreptul internațional public [reglementează relațiile dintre state, precum și dintre organizațiile internaționale și state]; dreptul penal [reglementează relațiile de apărare socială]”. S. CRISTEA, *Teoria generală a dreptului*, ediția a II-a, Ed. Ch. Beck, București, 2016, p. 112; „Dreptul public [lat. *jus publicum*] se referă la organizarea Statului”. N. POPA, *Teoria generală a dreptului*, ediția a IV-a, Ed. Ch. Beck, București, 2012, p. 70.

³ Sintagma *utilitate publică* a generat în rândul unora *confuzia* cum că Biserica Ortodoxă Română ar fi o *instituție publică*, ei demarând chiar unele acțiuni înaintea instanțelor de judecată ale Statului, ca actele emise de autoritățile ecleziastice ale Bisericii Ortodoxe Române, ca de exemplu acelea de caterisire, să fie anulate pe calea contenciosului administrativ. De asemenea, în doctrină exista părerea că: „actele diferitelor structuri bisericești, inclusiv hătărări ale Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române sau cele ale Adunării Naționale Bisericești *pot fi atacate în contencios administrativ* și, eventual suspendate, în condițiile art. 14 și art. 15 din Legea nr. 554/2004, modificată, cu trimitere la art. 2 alin. (1) lit. ș) teza a II-a din această lege, texte care vizează perturbarea previzibilă gravă a funcționării unui serviciu public, și anume serviciul religios”. A. IORGOVAN, L. VIȘAN, A. S. CIOBANU și D. I. PASĂRE, *Legea contenciosului administrativ. Comentariu și jurisprudență*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, pp. 97-98.

⁴ „Biserica Ortodoxă este o comuniune de Biserici locale ce se află într-o strânsă interdependență dogmatică, cultică și canonică, și care se disting între ele în special prin gradul lor de autonomie bisericească. Astfel, în Ortodoxie, avem Biserici locale autocefale și Biserici locale autonome [care depind încă de Biserica lor Mamă]. În plus, datorită importanței istorice sau politice a scaunului întâistătătorului ei, o Biserică locală ocupă un loc precis în ordinea de precedență [gr. τᾶξις] a Bisericii Ortodoxe. Potrivit acestei ordini de precedență, Bisericile locale autocefale sunt: Patriarhia Constantinopolului, Patriarhia Alexandriei, Patriarhia Antiohiei, Patriarhia Ierusalimului, Patriarhia Georgiei, Patriarhia Moscovei, Patriarhia Română, Patriarhia Bulgară, Patriarhia Sârbă, Arhiepiscopia Ciprului, Arhiepiscopia Greciei, Arhiepiscopia Albaniei, Mitropolia Poloniei, Mitropolia Cehiei și Slovaciei. Bisericile locale autonome sunt: Biserica Sinaiului [sub autoritatea Patriarhiei Ierusalimului], Biserica Ortodoxă a Finlandei [sub autoritatea Patriarhiei Constantinopolului], Biserica Ortodoxă Japoneză [sub autoritatea Patriarhiei Moscovei] și Biserica Ortodoxă Chineză [sub autoritatea Patriarhiei Moscovei]”. Notă de subsol, explicativă, formulată de părintele consilier patriarhial George Grigoriță, cu ocazia explicării Statutului Bisericii Ortodoxe Române. În cadrul studiului de față instituția va fi denumită, în mod prescurtat, BOR.

⁵ Respectiv deliberativă, executivă sau judecătorească.

⁶ În trecut, potrivit art. 186 din Statutul din 1949, Biserica Ortodoxă Română deținea *personalitatea juridică de drept public, aspect ce însemna*, nu cum s-ar crede la prima vedere, existența unui regim privilegiat de demnitate pentru aceasta, ci a *unuia de subordonare a ei în raport cu Statul și de imixtiune a acestuia în problemele ei interne*. Statutul nr. 4593/1949 pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, publicat în Buletinul Oficial al Republicii Populare Române, Partea I, nr. 0 din 23 februarie 1949; în legătură cu personalitatea juridică a Bisericii Ortodoxe Române, a se consulta, pentru edificare, și: I. L. M. CONSTANTINESCU, „Personalitatea juridică și capacitatea civilă a Bisericii, privind dreptul de administrare a patrimoniului”, în G. GRIGORIȚĂ [coord.], vol. *Bunurile bisericii ieri*

41 alin. (1) – raportat la art. 6 alin. (1) – din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române⁷. La rândul lor, eparhiile⁸ și parohiile⁹ din jurisdicțiile lor, ca și componente ale BOR, *posedă aceeași personalitate* [art. 41 alin. (1)]. Mai mult, pentru a argumenta în plus că *dreptul aplicabil Bisericii Ortodoxe Române este cel privat*, evoc și *principiul autonomiei cultelor*¹⁰, consacrat de art. 29 alin. (5) din Constituție¹¹, potrivit cu care *acestea sunt autonome față de stat*¹². Și, deoarece în vir-

și azi, Editura Basilica, București, 2016, pp. 198-229; consider că *esențial* în clarificarea problemei dacă Biserica Ortodoxă Română este persoană juridică de drept public sau privat este *stabilirea implicării sau nu a ei în organizarea Statului*, în acord cu opinia mea și părintele canonist Liviu Stan arătând că: „Biserica nu a fost și nu putea fi componentă a aparatului de Stat care să îndeplinească vreo funcție specifică acestuia”. Pr. L. STAN, „Statutul Bisericii Ortodoxe Române”, în *Studii Teologice*, seria I (1949), nr. 7-8, București, p. 639.

⁷ Document aprobat de Sfântul Sinod prin hot. nr. 4768/28 noiembrie 2007 și, în temeiul Legii nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, recunoscut de Guvernul României prin H.G. nr. 53/16 ianuarie 2008, fiind publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 50/22 ianuarie 2008. Ulterior, ca urmare a unor modificări aduse acestuia, a fost republicat în temeiul art. 2 din Ordinul secretarului de stat al Secretariatului de Stat pentru Culte nr. 116/2019, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 13 și 13bis din 10 ianuarie 2020.

⁸ *Eparhia* [gr. ἐπαρχία], din punct de vedere administrativ, reprezintă unitatea bisericească ce se află sub autoritatea unui episcop și care este compusă din parohiile și mănăstirile ce se găsesc pe acel teritoriu. Termenul de eparhie a fost împrumutat din limbajul juridic roman. Împăratul Constantin cel Mare [306-337], urmând exemplul predecesorului său, împăratul Dioclețian [285-305], a împărțit Imperiul în 4 *prefecturi*, ce se subdivideau în *dioceze*. Diocezele erau alcătuite din mai multe *provincii*, care, în limba greacă, erau identificate prin termenul de eparhii [gr. ἐπαρχία]. De aici, termenul de eparhie a trecut ulterior în limbajul bisericesc, la început cu înțelesul de provincie [mitropolie], iar mai apoi cu cel actual de *episcopie*.

⁹ *Parohia* este comunitatea creștinilor ortodocși, clerici și mireni, situată pe un anume teritoriu și subordonată Centrului eparhial din punct de vedere canonic, juridic, administrativ și patrimonial, condusă de un preot paroh numit de chiriarhul [arhiepiscopul sau episcopul] eparhiei respective.

¹⁰ În literatura de specialitate, autonomia cultelor mai este denumită și *libertate instituțională* [v. B. G. SCHARFFS, „The Autonomy of Church and State”, în *BYU Law Review*, no. 4/2004, *sine loco*, p. 1226].

¹¹ Modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003, republicată de Consiliul Legislativ, în temeiul art. 152 din Constituție, cu reactualizarea denumirilor și dându-se textelor o nouă numerotare [art. 152 a devenit, în forma republicată, art. 156]. Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003 a fost aprobată prin referendumul național din 18 – 19 octombrie 2003 și a intrat în vigoare la data de 29 octombrie 2003, data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003 a Hotărârii Curții Constituționale a României nr. 3 din 22 octombrie 2003 pentru confirmarea rezultatului referendumului național din 18 – 19 octombrie 2003 privind Legea de revizuire a Constituției României.

¹² „Autonomia cultelor religioase a fost definită ca și capacitatea cultelor de a legifera și de a se conduce potrivit propriilor statute” [v. M. Safta, *Drept constituțional și instituții politice. Teoria generală a dreptului constituțional. Drepturi și libertăți*, vol. I, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 232.] sau ca „libertatea fiecărui lor în a-și organiza forma de ritual, învățământul, relațiile cu adepții și cu statul” [v. M. ANDRESCU, „Libertatea conștiinței. Implicații juridice și religioase”, *Management Intercultural*, vol. XVII, an 2015, nr. 2 [34], p. 309]; unii autori au precizat că: „conceptul de autonomie a cultelor religioase s-a născut datorită separației dintre Stat și Biserică, fiecare dintre aceste instituții având com-

tutea acestuia Biserica Ortodoxă Română are *dreptul de a-și stabili unilateral normele doctrinare, clericale și judiciare [...] și de a se autoguverna prin acestea, în mod independent față de Stat*¹³, este evident că Statul nu-i poate stabili acesteia, ca și regim aplicabil, dreptul public, o atare ipoteză însemnând subordonarea Bisericii Ortodoxe Române Statului și o deviere de la principiul autonomiei.

BISERICA – INSTITUȚIE DIVINO-UMANĂ ȘI SPAȚIU SACRU PRIN EXCELENȚĂ

Potrivit teologiei, BISERICA¹⁴ este ACEA instituție de natură divino-umană, întemeiată de Mântuitorul Iisus Hristos, în interiorul căreia credincioșii dobândesc sfințenia¹⁵. „Biserica este *instituție*, dar nu doar în sensul obișnuit de așezământ juridic de reglementare a raporturilor exterioare dintre membri ei sau a acestora cu cei din afară de ea, reglementare dependentă de opinii și interese omenești, subiective și schimbătoare, deoarece ea [Biserica – s.n.] își are normele de viață *de la Dumnezeu*”¹⁶. De asemenea, Biserica este *instituție de natură divino-umană*, în sensul că „temelia ei ultimă rămâne Mântuitorul Iisus Hristos, Dumnezeu adevărat și om adevărat”¹⁷, și deși o

petențe specific care nu interferează” [v. T. Toader și M. Safta, *Constituția României cu legislație conexă și jurisprudență*, ediția a II-a, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 171].

¹³ Pr. I.-G. CORDUNEANU, *Biserica și Statul: două studii*, Ed. Evloghia, Târgușorul Vechi, 2006, pp. 52-82.

¹⁴ Cuvântul *biserică* vine din grecescul Εκκλησία și, tradus adlitteram, înseamnă *adunare la un loc de oameni chemați pentru același sfârșit* [scop – s.n.]. Gh. Ioanidū, *Dikționarū Elino – Româneskū tradusū dupe a lui Skarlatū D. Bizantie*, Ed. Tipografia Statului, Bukureștī, 1864, p. 709; „Il vocabolo *Chiesa*, prendendo il continente pel contenuto, *in senso materiale* indica il luogo ove si radunano i fedeli”. G. DIBLASI, *Compendio di Dritto Canonico*, t. unico, a spese dell' editore, Napoli, 1852, pp. 152-153.

¹⁵ Dar, Biserica este, în primul rând, *trupul lui Hristos, El fiind Capul ei* [cf. *Efesenii I*, 22-23 și *Colosenii I*, 17-19]; părintele canonist Liviu Stan definește Biserica: „Trupul tainic al Domnului, alcătuit din clerici și laici, trup în care sălășluiește Sfântul Duh”. Pr. L. Stan, „Poziția laicilor în Biserica Ortodoxă”, în rev. *Studii Teologice*, seria a II-a, an. XX, nr. 3-4, martie-aprilie, 1968, p. 200; Pr. L. Stan, *Biserica și dreptul. Studii de drept canonic orthodox. Structura și membrii Bisericii*, Ed. Andreiană, Sibiu, 2013, p. 219.

¹⁶ Pr. I. Todoran și pr. I. Zăgrean, *Teologia Dogmatică*, EIBMBOR, București, 1991, p. 303.

¹⁷ Pr. acad. D. Popescu, *Iisus Hristos – Pantocrator*, EIBMBOR, București, 2005, p. 247 [v. și: † SILVESTRU DE CANEV, *Teologia dogmatică ortodoxă*, trad. de † Silvestru al Hușilor, t. IV, Ed. Tipografia Cărților Bisericești, București, 1900, p. 235]; învățătura că Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat și om adevărat, El având două firi, cea dumnezeiască și cea umană, a fost stabilită la Sinodul IV Ecumenic, ținut la Calcedon în anul 451. Acest sinod a fost convocat de împăratul Marcian Tracul [450-457]. „Dióscoro fue acusado ya en la primera sesión [8 de octubre del 451] y destituido en la tercera. En conformidad con la carta dogmática de León [lat. *Epistula dogmática ad Flavianum*], el sínodo rechazó la teoría monofisita de la unidad de la naturaleza en Cristo y definió como dogma, en la sexta sesión, que en Cristo hay dos naturalezas, sin confusión y sin división, unidas en una sola persona o hipóstasis.”. A. FRANZEN, *Historia de la Iglesia*, nueva edición revisada por Bruno Steimer y ampliada por Roland Fröhlich, Editorial Sal Terrae, Santander, 2009, pp. 88-89; în legătură cu învățătura referitoare la cele două firi a se mai consulta, ca bibliografie, și: J. MEYENDORF, „Christ in Eastern Christian Thought”, în rev. *St. Vladimir's Seminary Press*, an 1975, sine num., Crestwood [N.Y.]; J. ROMANIDES, „Învățătura hristologică a Sfântului Ioan Damaschinul” [în lb. gr.], în rev. *Ekklesiastikos Pharos*, an 1971, nr. 58, pp.

biserică locală este organizată în chip *văzut, instituțional*, totuși acea biserică exprimă Biserica în plenitudinea ei, ca Trup tainic al lui Hristos. Un asemenea adevăr nu poate fi exprimat instituțional, ci *doar spiritual*, de aici rezultând *dificultatea deosebită a autorităților statale în a înțelege această realitate proprie bisericilor locale*. Lăcașul de cult¹⁸ exprimă, într-o formă văzută, pe cât posibil, *unirea oamenilor cu Dumnezeu*¹⁹ și, totodată, *prezența sfințeniei*, iar credincioșii, profund marcați de ceea ce văd și aud, simt să adopte în interiorul lăcașului de cult *o atitudine de evlavie*. Pictura, icoanele, sfințele moaște²⁰, mireasma de tămâie, cântările, altarul și, nu în ultimul rând, prezența Sfintei Euharistii pe Sfânta Masă generează în credincioși simțământul că, *deși ei sunt în biserică, se află în Rai*. Astfel, *evlavia în biserică reprezintă pentru credincioși starea firească a paradisului recâștigat*. Conduita opusă evlaviei, sau a minimei decențe, o constituie *profanarea*²¹ și, pentru a o evita, autoritatea bisericească²² a edictat, de-a

232-269; V. BRIA, „Contribuția Sfântului Atanasie la fixarea dogmei hristologice”, în rev. *Orthodoxia*, seria XIII, an. 1961, nr. 2, pp. 195-213; N. CHIȚESCU, „A doua persoană a Sfintei Treimi în doctrina Sfântului Ioan Damaschin”, în rev. *Orthodoxia*, seria XXVIII, an. 1976, nr. 2, pp. 305-348; pr. C. VOICU, „Hristologia Părinților apostolici”, în rev. *Orthodoxia*, seria XIII, an. 1961, nr. 3, pp. 403-418.

¹⁸ „*Lăcaș de cult* – imobil în care se oficiază servicii religioase sau care deservește acestui scop, respectiv: biserică, casă de rugăciune, templu, moschee, geamie, sinagogă, casă de adunare, capelă, ansamblu monahal, clopotniță, arhondaric, trapeză, paraclis, chilie și alte clădiri și dependințe asimilate acestora” [cf. art. 2 lit. a) din Anexa la H.G. nr. 1.470 din 12 decembrie 2002 referitoare la Normele metodologice pentru aplicarea prevederilor Ordonanței Guvernului nr. 82/2001 privind stabilirea unor forme de sprijin financiar pentru unitățile de cult aparținând cultelor religioase recunoscute din România, hotărâre publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 541 din 27 august 2013].

¹⁹ Cf. V. LOSSKY, *Teologia dogmatică*, ediție îngrijită de Oliver Clément și Michel Stravou, trad. de pr. Cristian Galeriu, Ed. Anastasia, București, 2014, p. 202.

²⁰ „Sub relicviile sau moaștele sfinților [gr. λείψανα – lat. *reliquae*] se înțeleg rămășițele din corpurile martirilor și ale altor sfinți și acele obiecte ce le-au întrebuițat sfinții [...] Onorarea relicvelor în Biserica Ortodoxă s’a privit ca un act de pietate religioasă, cu cari erau împreunate și foloasele reale pentru cel ce făcea aceasta și er în întrebuițare chiar din timpurile primare.”. † Vasile MitrofanovicI, *op. cit.*, p. 293; pe marginea acestui subiect a se consulta și: E. Popovici, *Istoria bisericească universală. De la întemeierea Bisericii până la desbinarea ei dintre partea ei de Răsărit și cea de Apus [1054]*, ediția a II-a, trad. de † A. Mironescu, Ed. Tipografia Cărților Bisericești, Cernica, *sine anno*, pp. 224-226; S. K. E. Le Cardinal Hergenræther, *Histoire de L’Eglise*, t. II, trad. de l’abbé P. Bélet, Grosset et Tremblay Imprimeurs – Éditerurs, Paris, 1880, pp. 541-542; „Cultul venerării Sfințelor Moaște este atât de puternic înrădăcinat la creștinii ortodocși, încât atunci când ei le găsesc în bisericile anglicane sau catolice, își fac un scop în a se duce și a le vizita.” J. A. McGuckin, *The Orthodox Church. An introduction to its History, Doctrine and Spiritual Culture*, Blawell Publishing, Oxford, 2008, p. 5.

²¹ „A profană [vb. I tr.] – a trata fără respectul cuvenit lucruri considerate sfinte; a pângări; a necinstiti; a batjocori – ind. prez. profanez.”. E. COMȘULEA, V. ȘERBAN și S. TEIUȘ, *Dicționarul explicativ al limbii române de azi*, Ed. Litera Internațional, București, 2008, p. 712.

²² „Potrivit ecleziologiei ortodoxe, *autoritatea* în Biserică este reprezentată de *episcop, la nivelul eparhiei* [can. 38, 39 și 41 Ap., can. 8 IV Ecum., can. 31 Trul., can. 24 și 25 Ant.], de *sinodul mitropolitan, la nivelul mitropoliei* [can. 34 și 37 Ap., can. 5 I Ecum., can. 19 IV Ecum., can. 8 Trul., 6 VII Ecum., can. 19 și 20 Ant., can. 33 și 95 Cart. și can. 40 Laod.], de *sinodul patriarhal, la nivelul patriarhiei* [can. 34 și 37 Ap., can. 9 Ant. și 95 Cart.] și de *sinodul ecumenic, la nivelul Bisericii aflate în întreaga lume* [can. 8 III Ecum., can. 1 IV Ecum., can. 1 Trul., can. 1 VII Ecum.]” G. GRIGORIȚĂ,

lungul timpului, o serie de *canoane*²³, cu scopul de a disciplina prezența persoanelor în interiorul lăcașului de cult²⁴. Spre exemplu, în biserică se interzice: *introducerea de animale*, afară de caz de primejdie [can. 88 sin. VI Ecum.]; *organizarea de ospete și locuri de dormit* [can. 74 sin. VI Ecum. și can. 42 Cart.], afară de cazuri excepționale [e.g. bombardament] sau *desfășurarea actelor de comerț* [can. 74 sin. VI Ecum.]. De asemenea, printr-o altă prevedere canonică s-a atras atenția că: *dacă cineva nu va păzi sfințenia locurilor sfinte, purtându-se cu dispreț față de ele, dacă va fi cleric, să se caterisească, iar dacă va fi laic, să se afurisească* [can. 97 sin. VI Ecum.]²⁵. Pe baza acestor argumente se poate aprecia că și *conduita forțelor de ordine, de a pătrunde înarmate, fără*

„Prevederi canonice privind dreptul de administrare a bunurilor Bisericii”, în G. GRIGORIȚĂ [coord.], *op. cit.*, pp. 180-181; autoritatea bisericească își exercită atribuțiile specifice în virtutea *puterii bisericești*, care „constă, în esența ei, într-o *sumă de mijloace* pe care cei care fac parte din preoție le primesc prin harul sfințitor ce li se conferă în fiecare treaptă a acesteia, mijloace pe care, din rațiuni practice și metodice, învățătura Bisericii le împarte în trei categorii, și anume: a) mijloace care-i fac apți să propovăduiască cuvântul Adevărului; b) mijloace care-i fac apți să mijlocească sfințirea vieții credincioșilor și c) mijloace care-i fac apți să cârmuiască întreaga viață a credincioșilor spre limanul mântuirii”. Pr. L. STAN, *op. cit.*, p. 221.

²³ Cuvântul *canon* provine din greaca veche și, în sens tehnic, el se traduce prin: *orice lemn cu desăvârșire drept, care slujește la măsurătoare și îndreptare de alte trupuri*. Gh. Ioanidu, *op. cit.*, p. 1136; asemănător, în limba franceză term. *Κανών*, [κάνη] ὄνος [ό]: *barre de bois, longue et droit*. Vezi, pentru edificare: C. ALEXANDRE, *Abrégé du Dictionnaire Grec – Français. A l'usage des classes de grammaire*, prim. ed., Ed. Librairie Hachette et Cle, Paris, 1889, p. 459; dar cuvântul canon are și o *acceptiune juridică*, el însemnând: *hotărâre de sinod, lege*. GH. IOANIDU, *op. cit.*, p. 1137; de asemenea: *canon* [de Κανών]: *loi de l'Église*. A se consulta, tot pentru acest sens: J. WERCKMEISTER, *Petit dictionnaire de Droit Canonique*, les éditions du Cerf, sine edit., Paris, 1993, p. 45; pentru alte lămuriri asupra termenului, a se consulta și următoarele studii de specialitate: I. COZMA, „Cuvântul canon în terminologia bisericească. Sensul și folosirea lui în legislația canonică sinodală”, în rev. *Altarul Reîntregirii*, nr. 2 din 2004, sine edit., sine loco, pp. 232-251; † Emilian I. ROMAN, „Κανών – chintesența legislației bisericești actuale”, în vol. *C. Dron – Valoarea actuală a canoanelor*, Iași, 2016, pp. 23-46; rev. N. CHIȚESCU, „The difference between the “Horos” and the “Canon” and it's importance for the reception of the Synod of Calcedon”, în rev. *The Greek Orthodox Theological review*, an 1971, nr. 16, sine loco, pp. 108-132; N. AFANASIEF, „The Canons of the Church. Cangeable or unchangeable”, în rev. *St. Vladimir's Theological Quarterly*, seria XI, an 1967, nr. 2, New York; I. IVAN, „“Oros” și “Canon” în dreptul bisericesc ortodox”, în rev. *Orthodoxia*, seria XXII, an 1970, nr. 3, București, pp. 365-372; pr. I. MOLDOVAN, „Canoanele și raportul lor cu revelația divină”, în rev. *Orthodoxia*, seria XXVIII, an 1976, nr. 2, București, pp. 365-373.

²⁴ În legătură cu termenul *lăcaș*, în literatura de specialitate s-a arătat că: „deși legislația în vigoare îl folosește pe acesta, argumentele folosirii termenului de «lăcaș» sunt multiple, principalul fiind acela că *Dicționarul explicativ al limbii române* consideră drept termen principal «lăcaș», iar pe «lăcaș» ca variantă lexicală, precum și faptul că «lăcaș» provine de la românescul «loc» și trimite mai direct la termenul francez consacrat «lieu» [de culte]. Cât privește *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, acesta utilizează ambii termeni, în proporții egale, fără a se putea distinge vreo preferință pentru vreuna dintre cele două variante”. Pr. I. G. CORDUNEANU, „Regimul juridic al lăcașurilor de cult”, în G. GRIGORIȚĂ [coord.], *op. cit.*, pp. 310-311.

²⁵ La rândul său Codul penal în vigoare incriminează și sancționează o astfel de faptă: „Profanarea unui lăcaș sau a unui obiect de cult, aparținând unui cult religios care este organizat și funcționează potrivit legii, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 2 ani sau cu amendă” [art. 382 C. pen.].

aprobare, în bisericile din Suceava și în cea din Constanța, în timpul desfășurării Sfintei Liturghii, constituie un act de dispreț la adresa celor sfinte și este trist că el parvine tocmai din partea acelor autorități care au obligația de a proteja drepturile și libertățile cetățenești [cf. art. 4 alin. (1) din Legea nr. 360/2002²⁶ și art. 37 din Legea 550/2004²⁷].

CONSECINȚE JURIDICE ALE DEȚINERII DE CĂTRE BOR ȘI COMPONENTELE SALE A PERSONALITĂȚII JURIDICE DE DREPT PRIVAT

A^B INITIO trebuie făcută precizarea că deținerea de către aceste entități a personalității juridice de drept privat reprezintă *doar un mijloc*²⁸ prin intermediul căruia ele inițiază raporturi juridice cu Statul²⁹ și cu terțele persoane, deoarece, în esență,

²⁶, (1) Polițistul este obligat să respecte drepturile și libertățile fundamentale ale omului, Constituția și legile tarii, jurământul de credință față de România, prevederile regulamentelor de serviciu și să îndeplinească ordinele și dispozițiile legale ale șefilor ierarhici privind activitatea sa profesională”. Legea nr. 360 din 6 iunie 2002 privind statutul polițistului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 440 din 24 iunie 2002. Alin. (1) al art. 4 a fost modificat de pct. 1 al art. 1 din OUG nr. 89 din 2 octombrie 2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 715 din 14 octombrie 2003.

²⁷ „În îndeplinirea atribuțiilor de serviciu, personalul din Jandarmeria Română are obligația să respecte drepturile și libertățile fundamentale ale omului”. Legea nr. 550 din 29 noiembrie 2004 privind organizarea și funcționarea Jandarmeriei Române, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1175 din 13 decembrie 2004.

²⁸ Fiind un mijloc, el este necesar Bisericii doar sub aspect instituțional și nu poate, sub nicio formă, deveni un scop în sine. În legătură cu această problemă, un reputat specialist al dreptului canonic a precizat următoarele: „Manifesting itself in society, the Church is required to wear a worldly institutional robe. The institutional character of the Church is a necessary instrument in the world, but it must not become a goal. The church wears the institution’s robe, but it is necessary that through this robe the light of grace to be seen. Christ assumed the human nature as His own image. The Church also assumes the institutional character as an aspect of it, but it must not distort the eschatological identity, but to facilitate communication and help the Church to become understood by this world dominated by the institutional mentality”. Pr. P. VLAICU, „Biserica. Realitate eshatologică și prezență instituțională”, în rev. *Tabor*, an 2007, nr. 2, Cluj Napoca, p. 46; „The Church [...] has a double dimension, divine and human, seen and unseen”. Pr. I. BRIA, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, EIBMBOR, București, 1990, p. 56; referitor la aspectul văzut al Bisericii, unii specialiști au afirmat că: „La Chiesa è visibile perchè visibili i riti, la dottrina, la predicazione, il culto, i mezzi, il capo.”. G. DIBLASI, *op. cit.*, p. 6; luând în considerare aspectul văzut al Bisericii, mai putem spune și că: „la Chiesa e una società d’uomini.”. Fr. MERCANTI, *Compendio di Dritto Canonico con Illustrazioni*, edizione treza, t. I/ p. I, Ranieri Guasti [eds.], Prato, 1843, p. 6.

²⁹ Relația Stat-Biserică reprezintă un *concept cu valoare de principiu în dreptul bisericesc*. Pentru edificare a se consulta: pr. L. STAN, „Relațiile dintre Stat și Biserică”, în rev. *Ortodoxia*, an 1952, nr. 4, București, pp. 353-461; arhid. I. N. FLOCA și S. JOANTĂ, *Drept bisericesc*, vol. I, Ed. Sofia, București, 2006; pp. 206-209; arhid. G. GRIGORIȚĂ, „Un secol de libertate religioasă în România. O analiză din punct de vedere canonic ortodox”, în vol. *Lumini de centenar*, Șt. Buchiu [eds.], Ed. Universității din București, București, 2018, pp. 73-98; S. D. Șandor, „Relația Stat-Biserică”, în rev. *Revista Transilvană de Științe Administrative*, seria VIII, an. 2002, *sine num.*, pp. 133-140; L. IACOB, *Statul și Biserica, sine edit.*, București, 1942 și pr. A. GABOR, *Biserica și Statul în primele patru secole*, Ed. Sophia, București, 2003, *sine pp.* Tot în legătură cu acest subiect, părintele arhidiacon George Grigoriță precizează că: „există un model european și un model ortodox de relaționare a statului cu structurile religioase [implicit

scopul Bisericii este unul eminamente *spiritual*. Întorcându-mă la tratarea prezentului capitol, arăt că, în cazul de față, două sunt, în principal, consecințele juridice ale deținerii de către BOR și componentele sale a personalității juridice de drept privat, respectiv: *dreptul la a le fi respectată onoarea instituțională*³⁰ și *dreptul la a le fi respectată proprietatea privată*. Cât ce privește *onoarea*, ca și drept al personalității³¹, reputeți specialiști în domeniu au arătat că: „în Spania, prima cameră a Tribunalului Suprem *a admis*, încă din 1939, *existența onoarei persoanelor juridice*”³². De asemenea, ei au mai subliniat că: „Protecția onoarei persoanelor juridice a fost menținută prin sentința Tribunalului Constituțional nr. 139 din 26 septembrie 1995 care statua că «[...] deși dreptul la onoare se găsește în strânsă legătură cu persoana fizică, *acesta nu trebuie să fie exclus din domeniul protecției persoanei juridice, deoarece în cadrul persoanei juridice de drept privat persoana juridică poate și ea să fie vătămată în onoarea sa*, atunci când este

și cu Biserica – s.n.]. În ceea ce privește *modelul european*, prin intermediul Declarației nr. 11 Uniunea Europeană s-a declarat, cel puțin din punct de vedere politic, *incompetentă în a defini regimul structurilor religioase și filosofice*, prezente pe teritoriul statelor membre. Mai mult, prin aceeași declarație, *UE se angajează să nu prejudicieze cu nimic reglementările deja existente și să respecte toată tradiția legislativă a fiecărui stat membru*. Cât privește *modelul ortodox* de relaționare, Biserica urmând învățătura Mântuitorului Iisus Hristos: Dați Cezarului ce este al Cezarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu [Matei XXII, 2], a afirmat clar, încă de la întemeierea sa, că între Biserică și autoritățile politice trebuie să existe *un raport de colaborare distinctă, în spirit de respect reciproc*”. G. GRIGORIȚĂ, „Legea nr. 489 și Biserica Ortodoxă Română”, în rev. *Studii Teologice*, an 2007, nr. 2, București, pp. 164-170. În fine, nu este de neglijat nici opinia celui mai avizat specialist în domeniu, Gêrhard Robbers, acesta afirmând că: „relațiile dintre Stat și structurile religioase se pot clasifica în trei tipuri de sisteme: *sistemul de strânsă colaboare* – prevede existența unei structuri religioase de Stat, stabilite sau privilegiate, și stabilirea de relații de strânsă colaborare între autoritatea de Stat și respectiva structură religioasă [sistem specific pentru: Danemarca, Finlanda, Grecia, Anglia, Suedia]; *sistemul de neutralitate* – Statul este neutru, însă încheie acorduri cu structurile religioase, pentru așa-zisele materii comune, adică acele materii revendicate atât de Stat cât și de respectivele structuri religioase [sistem specific pentru: Austria, Belgia, Germania, Luxemburg, Italia, Portugalia, Spania] și, în fine, *sistemul de separație totală* – Statul se declară separat, într-o manieră mai mult sau mai puțin rigidă, față de orice structură religioasă sau filosofică prezentă pe teritoriul său [sistem specific pentru: Franța, dar și pentru Olanda și Irlanda]”. G. ROBBERS, *Stato e Chiesa n'ell Unione Eeuropea*, Ed. Giuffrè, Milano/ Baden Baden, 1996, pp. 350-352.

³⁰ În cadrul prezentului studiu această onoare eu aleg să o denumesc, *instituțională*.

³¹ Deși, în principiu, drepturile personalității sunt atribuite cu precădere persoanei fizice, totuși, *pe cale de excepție*, unele dintre ele [între care și dreptul la onoare] pot fi atribuite și persoanei juridice. Referitor la acest aspect, doctrina a arătat următoarele: „Cu toate că drepturile personalității au fost construite pornind de la atributele fundamentale ale ființei umane, ele pot fi împrumutate și persoanelor juridice, cel puțin pentru acele calități care nu sunt de condiție strict umană; va trebui, deci, să se verifice în concret, în relație cu fiecare drept al personalității, dacă persoana juridică poate fi considerată titulara unui interes asemănător în orice mod celui ocrotit pentru persoana fizică”. O. UNGUREANU și C. MUNTEANU, *Drept civil. Persoanele – în reglementarea Noului Cod Civil*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 51.

³² Ulterior, odată cu apariția Legii organice nr. 1 din 5 mai 1982 cu privire la protecția civilă a dreptului la onoare, la intimitate personală și familială și la propria imagine [Lex Organica n. 1/1982 de 5 mayo, de proteccion Civil del Derecho al Honor, a la Intimidad Personal y Familiar y la Propria Imagen], jurisprudența Tribunalului Suprem și a Tribunalului Constituțional au fost contradictorii.

defăimată sau când, din pricina altuia, decade din considerarea de care s-a bucurat». *Această concepție pare a fi și cea a Noului Cod Civil*, care în art. 257 statuează că: «dispozițiile Titlului V – Apărarea drepturilor nepatrimoniale – se aplică prin asemănare și drepturilor nepatrimoniale ale persoanelor juridice»³³. Achiesând la opinia specialiștilor citați, arăt că BOR și componentele sale [e.g. eparhiile, parohiile etc.], ca și persoane juridice de drept privat, *au dreptul la a le fi respectată onoarea instituțională*, existența dreptului reieșind din coroborarea art. 8 alin. (1) din Legea nr. 489/2006 cu art. 257, 252 și 72 alin. (2) C. civ.³⁴. Ultimul articol consacră, *ca regulă, interzicerea oricărei atingeri adusă onoarei unei persoane* și, fiind vorba de o *normă prohibitivă*, Statul și celelalte persoane au *obligația negativă* de a nu comite [obligație *in abstinento* – s.n.]³⁵ fapte prin care să lezeze această onoare.

CONDUITA FORȚELOR DE ORDINE ÎN BISERICILE DIN SUCEAVA ȘI ÎN CEA DIN CONSTANȚA

În fapt, în ceea ce privește bisericile din Suceava, echipaje de poliție și jandarmerie ale IPJ Suceava au efectuat *razii* în acestea, *legitimând și sancționând contravențional* 22 de persoane³⁶, inclusiv un preot ortodox și un pastor pentecostal³⁷, totul petrecându-se în timpul desfășurării Sfintei Liturghii. Din cercetarea informațiilor apărute în presă pe marginea subiectului, *nu rezultă că echipajele au cerut acordul conducătorilor unităților de cult sau Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților pentru a putea pătrunde în ele*, în exercitarea funcției. Acest aspect conduce la reținerea concluziei că *pătrunderile au fost neautorizate*. De asemenea, din *vizionarea imaginilor video*, postate pe unele site-uri de știri³⁸, se observă *prezența unor jandarmi înarmați în curțile lăcașurilor de*

³³ O. UNGUREANU și C. MUNTEANU, *op. cit.*, pp. 51-52.

³⁴ *Onoarea*, ca și drept, reprezintă o *fațetă sau o dimensiune a dreptului la demnitate*, ca *drept al personalității*, această concluzie rezultând din coroborarea art. 252 C. civ., care stipulează că: *orice persoană are dreptul la ocrotirea valorilor intrinseci, cum este demnitatea*, cu art. 72 alin. (2) C. civ., care, la rândul-i, stipulează, *ca regulă, interzicerea oricărei atingeri adusă onoarei oricărei persoane*.

³⁵ „*Obligația de a nu face* este o obligație *in abstinento*, prin care funcționarul public este ținut să se abțină de la orice faptă care ar putea cauza un prejudiciu persoanelor fizice sau juridice sau prestigiului corpului funcționarilor publici”. V. Vedinaș, *Drept administrativ*, ediția a X-a revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 304.

³⁶ Potrivit afirmațiilor purtătorului de cuvânt al IPJ Suceava, domnul Ionuț Epureanu.

³⁷ Pentru prezentarea pe larg a precedentului, a se vedea: <https://www.ziardesuceava.ro/video-razie-timpul-slujbei-mai-multi-preoti-si-credinciosii-suceveni-au-plecat-de-la-biserica-cu-amenzi-pentru-nerespectarea-restrictiilor-de-pandemie>; <https://observatornews.ro/social/razie-in-biserica-dupa-cei-care-nu-poarta-masca-preoti-si-enoriasi-amendati-deopotri-401593.html>. Accesat la data de 22.11.2020, ora 18:09 [ora României].

³⁸ A se vedea: <https://www.ziardesuceava.ro/video-razie-timpul-slujbei-mai-multi-preoti-si-credinciosii-suceveni-au-plecat-de-la-biserica-cu-amenzi-pentru-nerespectarea-restrictiilor-de-pandemie>; <https://www.activenews.ro/stiri/Biserica-in-pandemie-au-voie-politistii-jandarmii-si-DSP-istii-sa-patrunda-in-lacasurile-de-cult-si-sa-amendeze-credinciosii-OPINIILE-SPECIALISTILOR-163449>. Site accesat la data de 22.11.2020, ora 18:26 [ora României].

cult, fapt ce ne determină a admite că și polițiștii erau înarmați și că ei au pătruns în biserici într-o atare modalitate. Nu în ultimul rând, avându-se în vedere că doar *cu puțin timp în urmă Poliția a trimis către Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților o directivă prin care a cerut ca adunările religioase să fie organizate cu respectarea tuturor măsurilor de protecție*³⁹, se poate considera că *raziile ulterioare au fost dispuse strict în scop sancționatoriu*. Așadar, în cazul IPJ Suceava, vorbim de *un scop preconstituit, nefiresc*, pe care instituția l-a urmărit, acela *al sancționării*, în detrimentul celui *firesc*, acela *al prevenției*. Consider că era normal ca IPJ-ul să solicite acordul Arhiepiscopiei ca echipele să desfășoare *acțiuni de prevenție* în biserici, o atare practică reflectând *respectul pe care Statul, prin organele sale de autoritate, este dator să îl arate cultelor religioase și componentelor lor*, așa cum *ele îl acordă Statului*. În cazul bisericii Sfânta Ecaterina din Constanța, enoriașii care participau la Sfânta Liturghie au fost *scoși afară din lăcașul de cult*, de către forțele de ordine, iar unii dintre ei au fost *legitimați și, chiar, amendați*⁴⁰. Aici se observă *un nivel ridicat de duritate, pe care forțele de ordine l-au manifestat în raport cu Arhiepiscopia Tomisului, cu unitatea de cult din jurisdicția ei și, nu în ultimul rând, cu credincioșii*.

O POSIBILĂ CONSECINȚĂ GRAVĂ A CONDUITEI FORTELOR DE ORDINE ÎN RAPORT CU LIBERTATEA RELIGIOASĂ – INCIDENȚA INFRAȚIUNII DE ÎMPIEDICARE A EXERCITĂRII LIBERTĂȚII RELIGIOASE [ART. 381 ALIN. (1) C. PEN]

În drept, pătrunderile forțelor de ordine, înarmate, în interiorul bisericilor din Suceava, și în al celei din Constanța, implică *o posibilă consecință gravă*, în raport cu libertatea religioasă, după cum voi arăta. Legea cultelor precizează că libertatea religioasă cuprinde *„dreptul oricărei persoane de a avea sau de a adopta o religie, de a și-o manifesta în mod individual sau colectiv, în public sau în particular, prin practicile și ritualurile specifice cultului, inclusiv prin educație religioasă, precum și libertatea de a-și păstra sau schimba credința religioasă”* [art. 2 alin. (1)]. Văzută în ansamblu, prezența credincioșilor la Sfânta Liturghie, săvârșită în bisericile sucevene și în biserica Sfânta Ecaterina din Constanța, a reprezentat *o manifestare colectivă a libertății reli-*

³⁹ A se vedea: <https://www.activenews.ro/stiri/Biserica-in-pandemie-au-voie-politistii-jandarmii-si-DSP-istii-sa-patrunda-in-lacasurile-de-cult-si-sa-amendeze-credinciosii-OPINIILE-SPECIALISTILOR-163449>. Site accesat la data de 22.11.2020, ora 18:26 [ora României].

⁴⁰ Potrivit site-ului de știri DIGI24: „În timp ce magistrații constănțeni respingeau cererea intențată de Arhiepiscopia Tomisului împotriva autorităților locale, prin care s-a cerut să fie permisă organizarea pelerinajului de Sfântul Andrei, Înalt Prea Sfințitul Teodosie a ținut o slujbă într-o biserică din Constanța. Rând pe rând, enoriașii au fost scoși afară de forțele de ordine, deoarece în timpul carantinei, slujbele se organizează doar în exteriorul lăcașelor de cult. 39 dintre ei au fost amendați”. A se vedea: <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/reactiile-enoriasilor-din-constanta-dupa-ce-au-fost-scosi-din-biserica-de-jandarmi-dumnezeu-nu-imbolnaveste-lasati-ne-in-pace-1407406>. Site accesat la data de 22.11.2020, ora 18:26 [ora României].

gioase, ce a avut loc în *particular* [privat – s.n.]⁴¹. Legea stipulează mai departe că: „*Libertatea [persoanei – s.n.] de a-și manifesta credința religioasă nu poate face obiectul altor restrângeri decât al celor care sunt prevăzute de lege și constituie măsuri necesare într-o societate democratică pentru securitatea publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului*” [art. 2 alin. (2)]. Întrucât fapta polițiștilor și a jandarmilor de a pătrunde înarmați în lăcașurile de cult menționate, fără aprobare, în timpul desfășurării slujbelor religioase, și de a-i scoate afară pe credincioși pentru a-i legitima și amenda, nu este prevăzută ca drept în nicio lege de natură organică, a cărui exercitare să justifice atingerea unui scop de ordin medical sau contravențional, acest aspect conduce la *posibilitatea reținerii infracțiunii de împiedicare a exercitării liberății religioase*, în sarcina polițiștilor și a jandarmilor. Potrivit textului de lege incident: „*Împiedicarea sau tulburarea liberei exercitări a ritualului unui cult religios, care este organizat și funcționează potrivit legii, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă*”. Obiectul juridic protejat de norma penală [valoarea] îl constituie *relațiile sociale referitoare la libertatea religioasă*, acestea fiind lezate de către polițiști și jandarmi, ca și *subiecți activi necircumstanțiați*, prin săvârșirea de către ei a unor acte de *pătrundere* în interiorul lăcașurilor de cult, de *scoatere afară a unora dintre credincioși și de legitimare și amendare* a lor, totul petrecându-se în *timpul desfășurării slujbelor religioase*⁴². În plan opus, BOR/ Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților/ Arhiepiscopia Tomisului/ parohiile sucevene [fiecare în parte]/ Biserica Sfânta Ecaterina din Constanța [persoane juri-

⁴¹ Având în vedere că există *mai multe tipuri de manifestare a libertății religioase*, socotesc că este oportun pentru dezvoltarea cercetării, a propune o *modalitate de categorisire a acestora*. În acest sens: *din punct de vedere al forului la care face referire libertatea religioasă*, există o *manifestare internă și o manifestare externă* a libertății religioase; *din punct de vedere al persoanelor care participă la manifestarea libertății religioase*, există o *manifestare individuală și una colectivă*; *din punct de vedere al spațiului unde se manifestă libertatea religioasă*, manifestarea poate fi *privată sau publică* [în acest caz este de opinat că, în sistemul de drept românesc, *regula* o constituie *manifestarea privată*, iar *excepția* o constituie *manifestarea publică* a libertății religioase. De asemenea, ar mai fi de precizat că un *criteriu importat în stabilirea caracterului public sau privat al manifestării libertății religioase* îl constituie *identificarea regimului de proprietate aplicabil spațiului unde se manifestă libertatea* – pentru termenul *public*, a se avea în vedere și art. 184 C. pen., potrivit cu care *fapta săvârșită în public* este fapta care a fost comisă: a) într-un loc care prin natura sau destinația lui este totdeauna accesibil publicului, chiar dacă nu este prezentă nicio persoană; b) în orice alt loc accesibil publicului, dacă sunt de față două sau mai multe persoane; c) într-un loc neaccesibil publicului, însă cu intenția ca fapta să fie auzită sau văzută și dacă acest rezultat s-a produs față de două sau mai multe persoane; d) într-o adunare sau reuniune de mai multe persoane, cu excepția reuniunilor dintre persoanele participante – R. A.: art. 152 C. pen. 1969, publicat în Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România, Partea I, nr. 79-79 bis din 21 iunie 1968; republicat în Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România, Partea I, nr. 55-56 din 23 aprilie 1973; republicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 65 din 16 aprilie 1997, în temeiul art. 3 din Legea nr. 140/1996, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 289 din 14 noiembrie 1996.].

⁴² Pentru dovedirea faptului că s-a tulburat ritualul religios, a se consulta site-ul: <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/abuz-si-provocare-politia-amendeaza-credinciosii-perturba-liturghia-slujta-de-ips-teodosie-de-ziua-sfintei-ecaterina-video-arhiepiscopul-tomisului-reactie-vehementa-intr-o-scrisoare-catre-prel>. Site accesat la data de 30 noiembrie 2020, ora 20:15 [ora României].

dice] și credincioșii [persoane fizice], întrucât au suportat actele de tulburare a ritualului religios, pot avea calitatea de *subiecți pasivi ai infracțiunii*. Sub aspectul *laturii obiective, elemental material* s-a realizat de către polițiști și jandarmi în *variantă simplă, alternativă*, respectiv aceea a *tulburării liberei exercitări a ritualului religios*. Cât privește *latura subiectivă*, observându-se modalitatea de acționare a polițiștilor și a jandarmilor, se poate considera că infracțiunea s-a comis, cel puțin, cu *intenție indirectă*, deoarece ei *au prevăzut, ab initio, rezultatul faptei* lor și, deși *nu l-au urmărit a se produce*, în sensul tulburării ritualului religios, totuși ei *au acceptat o atare posibilitate* [art. 16 alin. (3) lit. b) C. pen.]. Sigur, în eventualitatea unei trageri la răspundere penală a celor care au comis faptele, ei pot invoca incidența disp. art. 24 alin. (2) C. pen.⁴³, ca și *cauză justificativă*, în sensul îndeplinirii *obligației impuse de autoritatea competentă*, de a scoate afară din biserici, de a legitima și de a amenda cetățenii. Însă, avându-se în vedere că polițiștii și jandarmii cunoșteau disp. art. 2 alin. (2) din legea cultelor și disp. art. 381 alin. (1) C. pen., dar fiindu-le cunoscut și faptul că restrângerile operate de Stat în ultimile luni în domeniul libertății religioase nu s-au dispus prin lege, așa cum era corect, ci prin acte inferioare, acest fapt generând reacții clare de contestare în spațiul public, este *foarte probabil ca art. 24 alin. (2) C. pen. să nu le fie aplicabil*, deoarece ei *au avut la dispoziție elemente suficiente ca să poată aprecia, în mod rezonabil, caracterul vădit ilegal al obligației impuse de autoritatea competentă*, fiind, deci, *obligați de lege să se abțină de la comiterea faptelor de tulburare*. În ipoteza unei faze de judecată cu privire la nefericitele evenimente, ar fi de recomandat ca Instanța să se orienteze, în concret, și spre *teoria baionetelor inteligente*⁴⁴. În concluzie, admitând că este posibil ca opinia expusă să nu fie una corectă, totuși, sunt de părere că în ceea ce privește raziile din bisericile sucevene și din biserica Sfânta Ecaterina din Constanța, *există suficiente elemente pentru a se putea reține în sarcina polițiștilor și a jandarmilor, care au comis faptele amintite, infracțiunea de împiedicare a exercitării libertății religioase*.

⁴³ Sunt de părere că în speță nu este incidentă niciuna din cele două ipoteze prevăzute de art. 24 alin. (1) C. pen., potrivit cu care: „Este justificată fapta prevăzută de legea penală constând în *exercitarea unui drept recunoscut de lege* sau îndeplinirea unei obligații impuse de lege, cu respectarea condițiilor și limitelor prevăzute de aceasta”, deoarece în domeniul exercitării libertății religioase nu s-a considerat necesar să se reglementeze ipoteze conform cărora forțele de ordine să poată comite fapte prevăzute de legea penală, pentru a salvarda alte drepturi, în detrimentul libertății religioase. Cel puțin până în momentul de față, dar *nu se știe în viitorul apropiat*.

⁴⁴ „Potrivit acestei teorii subordonatul are *obligația să verifice legalitatea ordinului primit*, iar atunci când constată că el este ilegal, *trebuie să refuze îndeplinirea lui*. În măsura în care pune în executare un ordin ilegal, el *va răspunde pentru fapta comisă*, alături de persoana care a dat ordinul”. F. Streteanu și D. NIȚU, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 396.

ALTE POSIBILE CONSECINȚE ALE CONDUITEI FORȚELOR DE ORDINE ÎN RAPORT CU BOR ȘI CU COMPONENTELE SALE

Pătrunderile forțelor de ordine în interiorul bisericilor din Suceava și în biserica Sfânta Ecaterina din Constanța reprezintă *fapte dezonorante*, deoarece ele s-au efectuat în timpul desfășurării Sfintei Liturghii, într-o *modalitate înarmată*, iar echipajele *nu au cerut acordul autorităților bisericești* pentru a putea proceda astfel. De asemenea, faptele denotă și o *vădită desconsiderare a autorității pe care Biserica o are* și a misiunii pe care ea o desfășoară în societate. În fine, nu trebuie trecut cu vederea nici aspectul că evenimentele s-au desfășurat în prezența credincioșilor și au escaladat, *ulterior, în spațiul public*. Toate acestea justifică, pe deplin, *inițierea unor acțiuni în răspundere civilă delictuală* [art. 253 alin. (1) lit. c) și alin. (3) lit. a) și b) C. civ.], pentru încălcarea dreptului la onoare aparținând entităților religioase. În ceea ce privește dreptul BOR și al componentelor sale la a le fi respectată *proprietatea privată* [art. 555 alin. (1) C. civ.], ca și consecință a deținerii personalității juridice de drept privat, el presupune, în cazul de față, *posibilitatea entităților lezate de a se apăra împotriva tulburărilor de posesie, prin inițierea unor acțiuni posesorii* [art. 949 alin. (1) C. civ.]⁴⁵, *tulburările putând veni și de la autoritățile publice*. În marea lor majoritate, lăcașurile de cult sunt proprietatea privată a BOR sau a componentelor sale⁴⁶, iar *faptele de pătrundere în interiorul celor din Suceava și în al celei din Constanța, fără niciun temei legal, impune reținerea delictului tulburării de posesie* în sarcina forțelor de ordine. Fiind vorba de o *ingerință a Statului în domeniul privat*⁴⁷, forțele de ordine ar fi putut pătrunde

⁴⁵ „(1) Cel care a posedat un bun cel puțin un an poate solicita instanței de judecată prevenirea ori înlăturarea oricărei tulburări a posesiei sale sau, după caz, restituirea bunului. De asemenea, posesorul este îndreptățit să pretindă despăgubiri pentru prejudiciile cauzate; Termenul de exercitare a acțiunii posesorii: (1) În caz de tulburare ori de deposedare, pașnică sau violentă, acțiunea se introduce în termenul de prescripție de un an de la data tulburării sau deposedării; (2) Dacă tulburarea ori deposedarea este violentă, acțiunea poate fi introdusă și de cel care exercită o posesie viciată, indiferent de durata posesiei sale”. Doctrina a împărțit acțiunea posesorie în „*acțiunea posesorie generală*, denumită și *acțiune în complângere* sau *acțiune de drept comun*, ce poate fi utilizată în toate cazurile, indiferent de natura tulburării posesiei și *acțiunea posesorie specială*, denumită și *acțiunea în reintegrare* [reintegranda], poate fi utilizată numai în cazul tulburării săvârșite prin violență, chiar și de către cel a cărui posesie este viciată [art. 951 alin. (2) C. civ.]”. V. STOICA, *Drept civil. Drepturi reale*, ediția a III-a, Ed. Ch. Beck, București, 2017, p. 81.

⁴⁶ „În art. 27 alin (1) din Legea cultelor se menționează, la modul general, următoarele: «Culte recunoscute și unitățile lor pot avea și dobândi, în proprietate sa în administrare, bunuri mobile și imobile, asupra cărora pot dispune în conformitate cu statutele proprii», între aceste bunuri aflându-se, așa cum am arătat, și bunurile sacre, între care se află și *locașurile de cult*. *Regula*, în România, este aceea că *locașurile de cult sunt proprietatea cultelor și a unităților lor de cult*. Sunt rare situațiile în care anumite locașuri de cult aparțin Statului și unităților lor administrativ teritoriale sau unor persoane fizice sau juridice de drept privat. Conform evidențelor de la Cancelaria Sfântului Sinod, la 31 decembrie 2013 Biserica deține în proprietate 15.433 de locașuri de cult [catedrale, biserici parohiale, de filie, de cimitir, mănăstirești, paraclise, biserici izolate]. În art. 170 din satut se menționează însă că, în cazul bunurilor sacre, între care sunt incluse explicit locașurile de cult [catedrale, biserici, paraclise, capele etc], proprietatea poate fi exclusiv bisericească”. Pr. I. G. CORDUNEANU, *op. cit.*, în G. GRIGORIȚĂ [coord.], *op. cit.*, pp. 315-316.

⁴⁷ „Inviolabilitatea domiciliului nu este un drept absolut, ci este susceptibil de anumite restrângeri, justificate la rândul lor de necesitatea instrucției penale” [Decizia CCR nr. 1454 din 4 noiembrie 2010

în interiorul bisericilor, în principiu, în baza unui *mandat de percheziție domiciliară*⁴⁸, emis de judecătorul de drepturi și libertăți, în faza de urmărire penală, sau de instanță, în faza de judecată [art. 158 alin. (1) și (7) C. proc. pen]⁴⁹. Prin excepție, ele ar fi putut pătrunde fără mandat de percheziție în interiorul bisericilor: *dacă era evident că în interior se fac pregătiri pentru acoperirea urmelor sau distrugerea probelor ori elementelor importante pentru o cauză; dacă ar fi existat suspiciunea că în aceste spații se află persoane a căror viață integritate este pusă în pericol*⁵⁰ sau *dacă ar fi existat suspiciunea că în ele persoane căutate s-ar putea sustrage procedurii* [art. 159 alin. (1) și (7) C. proc. pen]. Evident, în speță ambele seturi de ipoteze, atât cele de principiu cât și cele de excepție, sunt excluse cu desăvârșire. Concluzionând, observăm că existau două căi legale de pătrundere în spațiul bisericilor, de natură procesual penală, una cu mandat și alta fără mandat, dar care nu au fost utilizate deoarece nu a existat un temei juridic care să le justifice. Însă a existat și o cale convențională, și care ar fi fost de dorit să fie utilizată și care, la fel, nu a fost utilizată, conform căreia IPJ-urile din cele două județe să ceară acordul Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților și Arhiepiscopiei Tomisului pentru a desfășura, după terminarea Sfintei Liturghii, acțiuni de prevenție în lăcașurile de cult vizate. Sigur, s-ar putea invoca faptul că, întrucât bisericile sunt frecventate de numeroși credincioși, nu mai este necesară obținerea unei mandate de percheziție domiciliară sau solicitarea de către autorități a acordului convențional, dar în virtutea faptului că este incidentă proprietatea privată, că Statul nu are dreptul să se auto-introducă în cadrul intim al exercitării libertății religioase⁵¹ și, de asemenea, al faptului

publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 71 din 27 ianuarie 2011];

⁴⁸ Mandatul de percheziție domiciliară reprezintă actul procesual penal, emis de judecătorul de drepturi și libertăți, în faza de urmărire penală, sau de instanță, în faza de judecată; „Percheziția domiciliară este procedeul probatoriu ce constă în cercetarea locuinței unei persoane fizice, a sediului unei persoane juridice sau a orăru alt spațiu, delimitat în orice mod, care aparține sau este folosit de o persoană fizică sau juridică pentru descoperirea și strângerea probelor cu privire la infracțiunea pentru care s-a început urmărirea penală, la conservarea urmelor săvârșirii infracțiunii sau la prinderea suspectului ori inculpatului”. M. UDROIU, *Sinteze de procedură penală. Partea generală*, Ed. Ch. Beck, București, 2020, p. 570.

⁴⁹ Într-un asemenea caz, emiterea mandatului este circumscrisă celor două condiții alternative, expuse în art. 157 alin. (1) C. proc. pen.

⁵⁰ Socotesc că în eventualitatea unei trageri la răspundere penală a polițiștilor și jandarmilor care au comis faptele sau a semnatarului ordinului, nu se poate invoca de către aceștia intrarea fără mandat datorită faptului că în interior erau persoane a căror integritate a sănătății era pusă în pericol prin manifestarea în colectiv a exercițiului libertății religioase. Pentru a înțelege la ce se referă integritatea din art. 159 alin. (7) C. proc. pen., trebuiesc cercetate disp. art. 193-198 C. pen.

⁵¹ Manifestarea credinței, prin natura ei, presupune un grad ridicat de intimitate, dar nu în sens clandestin, obscur [lat. *collegia illicita*], ci în sens mistic, spiritual. Autoritățile statale nu sunt străine de această realitate și, tocmai de aceea, Curtea Constituțională a României, vorbește în jurisprudența sa de *facorul intern, intim*, al manifestării exercițiului libertății religioase. „Libertatea credințelor religioase, sub aspectul laturii interioare, are caracter absolut”. Vezi în acest sens: Decizia CCR nr. 47 din 31 ianuarie 2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 40 alin. (1) și ale art. 41 alin. (2) lit. d) din Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea a II-a, nr. 409 din 31 mai 2017; tot referitor la acest aspect, în literatura de specialitate s-a precizat că: „O dimensiune importantă a conținutului

că *forțele de ordine au pătruns în lăcașurile de cult în exercitarea funcției*, pentru a verifica, mai nou *fotografia*⁵², *evacua, legitima și, sancționa contravențional*, acordul convențional era necesar de obținut. Nu în ultimul rând, în speță se justifică, și *angajarea răspunderii administrativ-disciplinare* a forțelor de ordine implicate.

UMILIRE ȘI PRESIUNE LA ADRESA CREDINCIOȘILOR ȘI PASIVITATE DIN PARTEA SECRETARIATULUI DE STAT PENTRU CULTE!

Cu toate că în prezentul studiu m-am focusat, în mod special, pe chestiuni ce țin de Biserica Ortodoxă Română și de componentele sale, totuși socotesc că reprezintă o datorie morală a evidenția alte două aspecte, la fel de importante. În primul rând, este relevant de observat *climantul umilitor și de presiune în care credincioșii au fost și sunt obligați să își exercite libertatea religioasă. Suportarea procedurii de legitima* pentru a putea avea acces la sfintele moaște [nu oase!] și în biserici, *suportarea îngrădirii accesului la acestea* în ipoteza existenței de alte adrese față de cele agreate de autoritățile statale, *suportarea de controale în biserici* și, nu în ultimul rând, *suportarea comentariilor badjocoritoare, venite din partea formatorilor de opinie publică* [televiziuni, ziare, persoane publice etc.], care doresc să sugereze imbecilitatea, inconștiența și, totodată, ignoranța creștinilor care aleg să își exercite libertatea religioasă în vreme de pandemie, sunt *practici care au depășit cu mult limita suportabilității*. Din punctul meu de vedere, raziile efectuate în biserici au reprezentat, până în momentul de față, *cel mai înalt act de imixtiune al Statului în cele sfinte*, lucrul acesta nepetrecându-se nici chiar în cei 45 de ani de regim totalitar, iar *scoaterea afară din biserici, legitima* și *amendarea creștinilor*, coroborată cu *badjocorirea lor* de către formatorii de opinie publică, a căpătat un veritabil iz de *vânătoare de vrăjitoare*. În fine, ultimul aspect ce trebuie evidențiat, este cel *al pasivității totale a Secretariatului de Stat pentru Culte*, în condițiile în care această instituție, acum, mai mult ca oricând, avea atribuția de a asigura legătura dintre cultele recunoscute și autoritățile statului, în vederea respectării *libertății și autonomiei cultelor, a prevenirii și înlăturării oricăror abuzuri, prin aplicarea legii* [art. 4 alin. (1) pct. 5 din HG. nr. 44/2013]⁵³.

CONCLUZIA

Libertatea religioasă poate fi pusă între paranteze!

juridic propriu libertății de conștiință este «dreptul de a avea o convingere». Acesta este un drept cu caracter general, protejează forul interior, adică domeniul convingerii personale și al credințelor religioase. Este important de a remarca că, din punct de vedere juridic, dreptul de a avea o convingere nu poate fi supus unor restricții, limitări, condiționări sau derogări”. M. ANDREESCU, *op. cit.*, p. 309.

⁵² O practică mai nouă, săvârșită la Biserica Sfântul Andrei Parva – Cartierul Drumul Taberei.

⁵³ Hotărârea nr. 44 din 13 februarie 2013 privind organizarea și funcționarea Secretariatului de Stat pentru Culte, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 95 din 15 februarie 2013.